

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

FARG‘ONA DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI
“GLOBALLASHUV SHAROITIDA YOSHLAR MA’NAVIYATI”
RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI ILMIY VA ILMIY – TEXNIKAVIY
ANJUMANI MATERIALLARI

(1 - to‘plam)

2026-yil 21-22 may

Farg‘ona - 2026

“Globallashuv sharoitida yoshlar ma’naviyati” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to‘plami.

2026-yil 21-22 may kunlari Farg‘ona davlat texnika universitetida **“Globallashuv sharoitida yoshlar ma’naviyati”** mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman bo‘lib o‘tdi.

Ushbu to‘plamda xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari o‘rin olgan. To‘plamda oliy va o‘rta ta’lim muassasalari, ilmiy tekshirish institutlari, Jadidlarning ilmiy-pedagogik merosini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy izlanish natijalari keltirilgan.

Konferensiyaning tashkiliy qo‘mitasi:

Tojiyev R.R. – tashkiliy qo‘mita raisi, Farg‘ona davlat texnika universiteti rektori, texnika fanlari doktori, professor;

Davlyatov Sh.M. – FDTU tashkiliy qo‘mita raisi o‘rinbosari, II va IB prorektori, t.f.f.d., (PhD);

Jaxongirov I.J. – FDTU O‘IB prorektori, iqtisod fanlari doktori (DSc), dotsent;

Salimov A.A. – FDTU MIIB prorektori, i.f.f.d. (PhD);

Dexqonov Sh. - FDTU YMMMIB 1-prorektor, i.f.f.d. (PhD);

Igamberdiyev B.G. – FDTU IPKT bo‘limi boshlig‘i, t.f.f.d. (PhD), dotsent.

Abduxalilov B. K. – FDTU Yengil sanoat texnologiyalari fakulteti dekani, t.f.f.d, (PhD).

Nuriddinov M. – FDTU hodimlar kasaba uyushmasi qo‘mitasi raisi.

Kamilov A.A. – FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası mudiri, t.f.n.;

Obidova G. – FDTU “Tillarni o‘rgatish” kafedrası mudiri, f.f.d.;

Tuxtarov I. M. – FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası dotsenti, f.f.n.;

Kochkorova G.D. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası dotsenti, f.f.n.;

Rustamov I.A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası dotsenti, f.f.n.;

Tishabayeva I. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası dotsenti, t.f.n.;

Xonqulov Sh.X. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, t.f.f.d. (PhD);

Abdurahmonov G‘.Z. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD);

Abduxamidov I.A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD);

Konferensiyaning tashkiliy qo‘mitasi:

Farxodjonova N. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD);

Mirzayev A.A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD);

Raximov I.A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, s.f.f.d. (PhD);

Sodiqov S. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi, f.f.f.d. (PhD);

Boykuziyava R.K. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası assistenti,

Maxmudova A.N. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası assistenti, t.f.f.d. (PhD);

Umrzaqov A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası assistenti, f.f.f.d. (PhD);

Abdugapparov A.M. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Ergashov U. O. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Kadirova D. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Otaxonova Z. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Tishabayeva L.A. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Urinbayeva M.S. - FDTU “Ijtimoiy fanlar va sport” kafedrası katta o‘qituvchisi;

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuniga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari shaxsan mas‘uldirlar.

ZAMONAVIY JAMIYATDA YOSHLAR PSIXOLOGIK MADANIYATINING O‘RNI

Xurshid Abdiraxmatovich Bobanov
Shahrisabz davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi
E-mail: hursidba@gmail.com

Kirish. Zamonaviy jamiyat global axborot oqimi, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda yoshlarning nafaqat bilim darajasi, balki ularning psixologik madaniyati ham muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik madaniyat shaxsning o‘zini anglash, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va murakkab ijtimoiy vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish qobiliyatini belgilaydi.

Bugungi kunda yoshlar orasida stress, kommunikativ muammolar, agressiya va ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari ko‘payib borayotgani psixologik madaniyatni shakllantirish masalasini dolzarb qilib qo‘ymoqda.

Zamonaviy psixologik tadqiqotlarda yoshlar psixologik madaniyati shaxs rivojining muhim komponenti sifatida qaraladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, psixologik madaniyat shaxsning ijtimoiylashuvi, kommunikativ kompetensiyasi va emotsional barqarorligi bilan bevosita bog‘liq.

Avvalo, yosh davrlari psixologiyasiga oid ilmiy manbalarda psixika va shaxs rivoji ijtimoiy muhit, ta‘lim va individual xususiyatlar bilan uzviy bog‘liqligi ta‘kidlanadi. Xususan, psixik jarayonlar (tafakkur, nutq, xotira va hissiyotlar) shaxs faoliyati va uning ijtimoiy tajribasi asosida shakllanishi qayd etilgan. Bu yondashuv psixologik madaniyatni ham shaxsning ijtimoiy rivojlanish mahsuli sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy psixologiya fanida yoshlar psixologik madaniyatini o‘rganishda turli ilmiy maktablar turlicha metodologik yondashuvlarni taklif etadi. Ayniqsa, G‘arb (AQSH) va rus psixologiya maktablari bu borada o‘ziga xos konseptual qarashlari bilan ajralib turadi.

G‘arb psixologiyasida psixologik madaniyat alohida termin sifatida kam qo‘llanilib, u asosan emotsional intellekt, ijtimoiy-emotsional kompetensiya va shaxsiy rivojlanish kategoriyalari orqali talqin qilinadi. Xususan, Daniel Goleman emotsional intellektni shaxs muvaffaqiyatining asosiy omili sifatida ko‘rsatib, o‘z hissiyotlarini boshqarish va boshqalarni tushunish qobiliyatini psixologik yetuklikning markaziy elementi sifatida baholaydi [1].

Martin Seligman tomonidan ishlab chiqilgan pozitiv psixologiya konsepsiyasida esa psixologik farovonlik, optimizm va ijtimoiy faoliyat yoshlar rivojining asosiy ko‘rsatkichlari sifatida talqin qilinadi [2]. Bu yondashuv psixologik madaniyatni shaxsning ijobiy hayotiy strategiyalari bilan bog‘laydi.

Albert Bandura ning ijtimoiy-kognitiv nazariyasida shaxs xulqi ijtimoiy o‘rganish orqali shakllanishi, ayniqsa self-efficacy (o‘ziga ishonch) tushunchasi yoshlar rivojida muhim rol o‘ynashi asoslanadi [3]. Bu psixologik madaniyatning ijtimoiy va reflektiv jihatlarini ochib beradi.

Carol Dweck ning “growth mindset” nazariyasi esa shaxsning rivojlanishga ochiqqligi, xatolardan o‘rganish qobiliyati va ichki motivatsiyasini psixologik yetuklikning muhim ko‘rsatkichi sifatida talqin qiladi [4].

Bunga qarama-qarshi ravishda, rus psixologiya maktabida psixologik madaniyat tushunchasi faoliyat, ong va ijtimoiy muhit birligi asosida o‘rganiladi. Lev Vygotsky ning madaniy-tarixiy nazariyasiga ko‘ra, inson psixikasi ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanadi, til esa tafakkur va o‘zini boshqarishning asosiy vositasi hisoblanadi [5].

A. Leontiev faoliyat nazariyasida shaxs rivoji faoliyat va motivatsiya bilan uzviy bog‘liq ekanligi ta’kidlanadi [6]. Bu yondashuv psixologik madaniyatni amaliy faoliyat jarayonida shakllanuvchi tizim sifatida talqin qiladi. S. Rubinstein ong va faoliyat birligi prinsipini ilgari surib, shaxsning ichki psixik jarayonlari tashqi faoliyat bilan uzviy bog‘liqligini asoslaydi [7]. Bu esa psixologik madaniyatni ichki va tashqi faoliyat uyg‘unligi sifatida tushuntiradi.

A. Luria tadqiqotlarida nutq va tafakkurning neyropsixologik asoslari o‘rganilib, ular o‘zini boshqarish va ongli faoliyatning markaziy mexanizmi sifatida talqin qilinadi [8].

O‘zbek psixologiya maktabida psixologik madaniyat masalasi asosan shaxs rivoji, tarbiya va ijtimoiy munosabatlar doirasida o‘rganiladi. Jumladan, E. G‘oziyev shaxs psixologiyasini tahlil qilib, psixologik rivoj ta’lim va tarbiya jarayonida shakllanishini ta’kidlaydi [9]. V. Karimova ijtimoiy psixologiya doirasida muloqot madaniyati va kommunikativ kompetensiyani psixologik madaniyatning muhim komponenti sifatida ko‘rsatadi [10]. Shuningdek, N. Umarova psixologik madaniyatni shaxs ijtimoiylashuvining muhim omili sifatida baholaydi [11].

Zamonaviy o‘zbek tadqiqotlarida yoshlar psixologik madaniyati empirik asosda o‘rganilib, uning ayrim komponentlari, xususan kommunikativ va reflektiv ko‘nikmalar yetarli darajada rivojlanmaganligi aniqlangan. Shu bilan birga, ta’lim va oilaviy muhit psixologik madaniyatni shakllantirishda asosiy omil sifatida qayd etiladi [12].

Qiyosiy tahlil natijalari. Olib borilgan qiyosiy tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, yoshlar psixologik madaniyatini tushuntirishda G‘arb (AQSH), rus va o‘zbek psixologiya maktablari turli metodologik asoslar va ilmiy yondashuvlarga ega bo‘lsa-da, ularning qarashlari o‘zaro to‘ldiruvchi xarakter kasb etadi.

Birinchidan, G‘arb psixologiyasida psixologik madaniyat tushunchasi ko‘proq individual kompetensiyalar tizimi orqali izohlanadi. Emotsional intellekt, o‘zini boshqarish, ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar va refleksiya kabi omillar yoshlar rivojining asosiy indikatorlari sifatida qaraladi. Bu yondashuv psixologik madaniyatni amaliy jihatdan baholash va rivojlantirish imkonini beradi. Natijada psixologik madaniyat shaxsning muvaffaqiyati va ijtimoiy moslashuvi bilan bevosita bog‘lanadi.

Ikkinchidan, rus psixologiya maktabida psixologik madaniyat ijtimoiy-madaniy muhit, faoliyat va muloqot jarayonlari bilan uzviy bog‘liq holda talqin qilinadi. Bu yondashuvga ko‘ra, shaxsning psixik rivoji ijtimoiy tajriba, til va faoliyat orqali shakllanadi. Shuning uchun psixologik madaniyat individual xususiyatdan ko‘ra ko‘proq ijtimoiylashuv mahsuli sifatida qaraladi. Ushbu yondashuv fenomenning chuqur nazariy va tizimli asoslarini ochib beradi.

Uchinchidan, o'zbek psixologiya maktabida psixologik madaniyat masalasi tarbiya, ta'lim va ijtimoiy munosabatlar kontekstida o'rganiladi. O'zbek olimlari psixologik madaniyatni shaxsning ijtimoiy moslashuvi, kommunikativ faoliyati va ma'naviy rivoji bilan bog'liq holda talqin qiladilar. Ayniqsa, ta'lim va oilaviy muhitning bu jarayondagi roli alohida ta'kidlanadi. Bu yondashuv psixologik madaniyatni milliy va ijtimoiy qadriyatlar bilan uyg'un holda tushuntirish imkonini beradi.

Qiyosiy tahlil davomida uchala yondashuv o'rtasida muhim o'xshashliklar ham aniqlandi. Jumladan, barcha ilmiy maktablar psixologik madaniyatning asosiy komponentlari sifatida emotsional boshqaruv, muloqot va refleksiyaning ajratadi. Shuningdek, yoshlar rivojida ijtimoiy muhit va o'zini anglash jarayonining muhim roli barcha yondashuvlarda e'tirof etiladi. Bu esa psixologik madaniyatning universal xususiyatlarga ega ekanligini ko'rsatadi.

Farqli jihatlar esa metodologik yondashuvlarda namoyon bo'ladi. G'arb psixologiyasi ko'proq amaliy va kompetensiyaviy yo'nalishga ega bo'lib, psixologik madaniyatni o'lchash va rivojlantirishga qaratilgan. Rus psixologiya maktabi esa fenomenni chuqur nazariy asosda, ong, faoliyat va ijtimoiy muhit birligi orqali izohlaydi. O'zbek yondashuvi esa ushbu ikki yo'nalishni uyg'unlashtirib, psixologik madaniyatni tarbiyaviy va ijtimoiy jarayonlar bilan integratsiya qiladi.

Natijada, qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlar psixologik madaniyati kognitiv, emotsional va ijtimoiy komponentlarning o'zaro integratsiyasi natijasida shakllanadi. Ushbu jarayonni to'liq anglash uchun G'arb psixologiyasining amaliy yondashuvlari, rus psixologiya maktabining nazariy konsepsiyalari va o'zbek olimlarining tarbiyaviy-ijtimoiy qarashlarini kompleks tarzda qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda yoshlar psixologik madaniyatining zamonaviy jamiyatdagi o'rni G'arb (AQSH), rus va o'zbek psixologiya maktablari qarashlari asosida qiyosiy tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, psixologik madaniyat shaxs rivojining muhim integrativ ko'rsatkichi bo'lib, u kognitiv, emotsional va ijtimoiy komponentlarning o'zaro uyg'unligi asosida shakllanadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, G'arb psixologiyasi psixologik madaniyatni asosan individual kompetensiyalar, xususan emotsional intellekt, o'zini boshqarish va refleksiya orqali izohlaydi. Rus psixologiya maktabi esa ushbu fenomenni ijtimoiy faoliyat, til va madaniy muhit bilan uzviy bog'liq holda talqin qiladi. O'zbek olimlari qarashlarida esa psixologik madaniyat tarbiya, ta'lim va ijtimoiylashuv jarayonlari bilan chambarchas bog'langan holda o'rganiladi.

Shuningdek, barcha ilmiy yondashuvlarda psixologik madaniyatning asosiy komponentlari sifatida emotsional barqarorlik, kommunikativ kompetensiya va reflektiv qobiliyatlarning muhimligi tasdiqlandi. Bu esa yoshlarning ijtimoiy moslashuvi, samarali muloqoti va shaxsiy rivojlanishida psixologik madaniyatning hal qiluvchi rol o'ynashini ko'rsatadi.

Umuman olganda, yoshlar psixologik madaniyatini rivojlantirish zamonaviy jamiyatning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda ta'lim tizimi, oilaviy muhit va ijtimoiy institutlarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu

bois, psixologik madaniyatni shakllantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. - New York: Bantam Books, 1995. - 352 p.
2. Seligman M. Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment. - New York: Free Press, 2002. - 321 p.
3. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. - Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1986. - 617 p.
4. Dweck C. Mindset: The New Psychology of Success. - New York: Random House, 2006. - 276 p.
5. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge: Harvard University Press, 1978. - 159 p.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - Москва: Политиздат, 1975. - 304 с.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - Москва: Педагогика, 1989. - 488 с.
8. Luria A.R. Higher Cortical Functions in Man. - New York: Basic Books, 1966. - 512 p.
9. G'oziyev E. Umumiy psixologiya. - Toshkent: O'qituvchi, 2002. - 256 b.
10. Karimova V. Ijtimoiy psixologiya. - Toshkent: Fan, 2010. - 320 b.
11. Umarova N. Psixologik madaniyat va shaxs rivoji. - Toshkent: Tafakkur, 2018. - 180 b.
12. Zamonaviy pedagogik va psixologik tadqiqotlar to'plami. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. - 240 b.

**ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ
ОШИРИШНИНГ ТАРИХИ ТАЖРИБАСИ ВА ЗАМОНАВИЙ
ЁНДАШУВЛАРИ**

Қодиров Нажмиддин Неъматович

Халқаро Нордик университети

Ижтимоий фанлар ва журналистика кафедраси мудири

Тарих фанлари номзоди, доцент

E-mail: n.qodirov@nordicuniversity.org

Инсоният тараққиётининг барча давларида ёш авлодни тарбиялаш орқали уларни жамиятнинг ижтимоий фаол қатлами сифатида шакллантириш энг устувор вазифалардан бири сифатида қаралган. Шунинг учун ҳам, тарихий ривожланишнинг барча босқичларида ёшларга таълим ва тарбия бериш долзарб вазифа бўлган.

Марказий Осиёда ҳам давлатчилик ривожин билан биргаликда ёшлар таълим-тарбияси тизимларининг доимий такомиллашувини кузатиш мумкин. Бу ҳудудда қадимдан ёш авлодга таълим-тарбия бериш, уларни ўз даврининг илғор билимлари ва тушунчалари асосида етук шахс сифатида шакллантириш муҳим ижтимоий жараён сифатида қаралган. Натижада ёшларнинг маънавий,